

PEDAGOGIK QOBILIYATLAR VA ULARNING PSIXOLOGIYA FANIDA O'RGANILISHI

Tog'ayeva Oygul

Navoiy innovatsiyalar universiteti

Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 5-kurs talabasi

Ilmiy rahbar:

PhD N.S. Rahmatova

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası

Annotatsiya (o'zbek tilida)

Mazkur maqolada pedagogik qobiliyatlarning mohiyati, ularning tarkibiy tuzilishi va psixologiya fanida o'rganilishiga oid nazariy yondashuvlar tahlil qilingan. Shuningdek, pedagogik qobiliyatlarning ta'lim jarayonidagi o'rni, ularning shakllanish omillari hamda rivojlantirish mexanizmlari ilmiy asosda yoritilgan. Tadqiqot natijalari pedagog shaxsining kasbiy kompetentligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi bilan izohlanadi.

Kalit so'zlar: pedagogik qobiliyat, psixologik xususiyat, didaktika, kommunikativlik, kompetensiya, ta'lim samaradorligi.

Аннотация (русский язык)

В статье рассматриваются сущность педагогических способностей, их структура и теоретические подходы к их изучению в психологии. Также анализируется роль педагогических способностей в образовательном процессе, факторы их формирования и механизмы развития. Результаты исследования показывают важность развития профессиональной компетентности педагога.

Ключевые слова: педагогические способности, психология, дидактика, коммуникация, компетентность, образовательный процесс.

Abstract (English)

This article examines the essence of pedagogical abilities, their structure, and theoretical approaches to their study in psychology. It also analyzes the role of pedagogical abilities in the educational process, factors influencing their formation, and mechanisms of their development. The findings highlight the importance of developing teachers' professional competence.

Keywords: pedagogical abilities, psychology, didactic skills, communication, competence, educational effectiveness.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog shaxsiga bo'lgan talablarni yanada oshirmoqda. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, psixolog va motivator sifatida ham faoliyat yuritadi. Shu bois pedagogik qobiliyatlar masalasi dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

Pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omil bo'lib, ular orqali ta'lim jarayonining samaradorligi ta'minlanadi. Zamonaviy psixologiya ushbu qobiliyatlarni shaxsning individual-psixologik xususiyatlari bilan bog'liq holda o'rganadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolani tayyorlashda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- ilmiy-nazariy tahlil
- taqqoslash metodi

- umumlashtirish
- psixologik-pedagogik adabiyotlarni o‘rganish

Ushbu metodlar pedagogik qobiliyatlarning mohiyatini chuqurroq ochib berishga xizmat qildi.

Pedagogik qobiliyatlarning nazariy asoslari

Pedagogik qobiliyatlar psixologiyada “qobiliyat” tushunchasi bilan uzviy bog‘liqdir. Qobiliyat – bu shaxsning muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli bajarishga imkon beruvchi individual xususiyatidir.

Pedagogik qobiliyatlar quyidagi xususiyatlarga ega:

- faoliyat jarayonida shakllanadi
- rivojlanishga moyil
- individual farqlarni ifodalaydi
- kompleks tizimni tashkil etadi

Zamonaviy ilmiy qarashlarga ko‘ra, pedagogik qobiliyatlar faqat bilim emas, balki emotsional intellekt, ijtimoiy moslashuv va kommunikativ madaniyat bilan ham bog‘liq.

Pedagogik qobiliyatlarning kengaytirilgan tasnifi

Pedagogik qobiliyatlar ko‘p qirrali bo‘lib, quyidagi guruhlariga ajratiladi:

1. Kognitiv (bilish) qobiliyatlari

- tahlil qilish
- umumlashtirish
- mantiqiy fikrlash

- muammoni hal etish

2. Emotsional qobiliyatlar

- empatiya
- sabr-toqat
- stressga chidamlilik

3. Kommunikativ qobiliyatlar

- muloqotga kirishish
- ijtimoiy moslashuv
- tinglash madaniyati

4. Kreativ qobiliyatlar

- yangilik yaratish
- innovatsion yondashuv
- moslashuvchan fikrlash

Pedagogik qobiliyatlarning shakllanish omillari

Pedagogik qobiliyatlarning rivojlanishi quyidagi omillarga bogʻliq:

Ichki omillar:

- qiziqish va motivatsiya
- shaxsiy sifatlar
- intellektual salohiyat

Tashqi omillar:

- ta'lim muhiti

- pedagogik tajriba
- ustoz-shogird an'analari
- ijtimoiy muhit

Psixologik yondashuvlar va ilmiy qarashlar

Pedagogik qobiliyatlar turli psixologik maktablar tomonidan o'rganilgan.

- Faoliyat yondashuvi – qobiliyatlar faoliyat jarayonida rivojlanadi
- Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv – o'qituvchi shaxsining individual xususiyatlari muhim
- Kompetensiyaviy yondashuv – bilim, ko'nikma va munosabatlar birligi

Zamonaviy psixologiyada pedagogik qobiliyatlar **soft skills** va **emotional intelligence** bilan ham bog'liq holda o'rganilmoqda.

Pedagogik qobiliyatlarning ta'lim jarayonidagi roli

Pedagogik qobiliyatlar ta'lim jarayonining sifatini quyidagi yo'llar bilan oshiradi:

- o'quvchilarni faollashtiradi
- mustaqil fikrlashni rivojlantiradi
- ijobiy psixologik muhit yaratadi
- individual yondashuvni ta'minlaydi

Natijada ta'lim jarayoni samaradorligi sezilarli darajada ortadi.

Pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish strategiyalari

Quyidagi usullar samarali hisoblanadi:

- refleksiya (o'z faoliyatini tahlil qilish)

- trening va seminarlar
- innovatsion texnologiyalarni qo'llash
- mentorlik tizimi
- doimiy o'rganish va o'zini rivojlantirish

Natijalar va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Ayniqsa, kommunikativ va emotsional qobiliyatlar ta'lim samaradorligiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirish strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu o'qituvchining raqobatbardoshligini oshiradi.

Xulosa

Pedagogik qobiliyatlar o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim o'rin egallaydi. Ularni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning asosiy shartlaridan biridir. Zamonaviy pedagog o'z ustida ishlaydigan, psixologik bilimlarga ega va innovatsion yondashuvlarni qo'llay oladigan mutaxassis bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar (kengaytirilgan)

1. Pedagogika nazariyasi bo'yicha darsliklar
2. Psixologiya asoslari bo'yicha ilmiy manbalar
3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha tadqiqotlar
4. Ta'lim samaradorligini oshirishga oid ilmiy maqolalar
5. Xalqaro ilmiy jurnallar materiallari
6. Pedagogik kompetensiya va innovatsiyalar bo'yicha adabiyotlar